

Folketingets Finansudvalg
Christiansborg

4. april 2022

Svar på Finansudvalgets spørgsmål nr. 141 (Alm. del) af 4.februar 2022 stillet efter ønske fra Lars Boje Mathiesen (NB)

Spørgsmål

Vil ministeren oplyse virkningen på arbejdsudbuddet, produktivitet, BNP og den offentlige saldo i 2025, 2030, 2035, 2040, 2050, 2060, 2070 og 2080 ved, at danske kvinders fertilitet a) konvergerer til et niveau på 2,1 frem for 1,9 som forudsat i Danmarks Statistisk befolkningsfremskrivning eller b) danske kvinders fertilitet konvergerer til 2,56, svarende til det ideelle antal børn 15-39 årige danske kvinder ønsker, jf. Eurobarometer 2011: Fertility and Social Change? Beregningen ønskes opgjort ved antagelse om fortsat stigende folkepensionsalder og ved, at folkepensionsalderen fra 2035 og frem at den fastholdes på 69 år.

Svar

Som spørgeren bemærker, er det forudsat i DREAM og Danmarks Statistiks seneste befolkningsprognose, at fertiliteten blandt kvinder med dansk oprindelse vil være 1,9 på langt sigt. Det bemærkes, at det er tale om en stor stigning i fertiliteten, hvis den i stedet skulle konvergere mod 2,1 eller 2,56. Fertiliteten blandt kvinder med dansk oprindelse har været mellem 1,7 og 1,9 siden 1992.¹

Et fertilitetsniveau på omkring 2,1 vil ifølge Danmarks Statistik indebære, at befolkningsstørrelsen i Danmark på langt sigt vil være uændret over tid forudsat uændret levetidsudvikling, og hvis nettoindvandringen er nul.² Det betyder, at med et langsigtede fertilitetsniveau på 2,1 vil befolkningens størrelse vokse over tid, idet der i befolkningsprognosen antages faldende dødelighed og en positiv nettoindvandring.

Hvis det alternativt forudsættes, at fertiliteten blandt kvinder med dansk oprindelse konvergerer mod et højere niveau (hvor fertilitetsforudsætningerne blandt kvinder med anden herkomst holdes uændret), vil det ikke alene være antagelserne om faldende dødelighed og positiv nettoindvandring, der genererer stigende befolkningsstørrelse, men også fertiliteten i sig selv.

¹ Se Danmarks Statistik (2021), tabel FERT1

² Se <https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/borgere/befolkning/fertilitet>. I denne beregning er der bl.a. taget højde for dødeligheden blandt kvinder i den fertile alder.

En øget fertilitet vil indebære, at størrelsen på nye fødselsårgange forøges i fremskrivningen. Det betyder et øget antal børn i fremskrivningen. Efterhånden vil de større årgange nå den fertile alder, hvilket giver anledning til ikke blot flere i den fertile alder, men flere i den fertile alder med en højere fertilitet end i den nuværende fremskrivning. Et fertilitetsniveau på 2,1 vil med de nuværende dødelighedsforudsætninger medføre, at antallet af børn på langt sigt (efter 2100) vil være konstant (når der ses bort fra nettoindvandring af børn). Årsagen til at fertilitetsniveau skal være over 2 for at antallet af børn på langt sigt er konstant er, at ikke alle nyfødte når at gennemleve deres fertile alder. Det betyder også, at et fertilitetsniveau højere end 2,1 vil give anledning til et stadig stigende antal børn, således at antallet af børn vil accelerere i prognosen.

Finansministeriets mellemfristede fremskrivninger bygger på et princip om, at væksten i det offentlige forbrug bl.a. er knyttet til væksten i det demografiske træk. En højere fertilitet betyder i første omgang flere børn, hvilket isoleret set indebærer et højere offentligt forbrug og dermed en svækkelse af de offentlige finanser. Det skal ses i sammenhæng med, at børn er forbundet med et relativt stort udgiftstræk på den offentlige service (til fx dagpasning og undervisning).

I fremskrivningen vil den højere fertilitet også betyde en stigning i arbejdsstyrken i takt med, at de større årgange kommer i den erhvervsaktive alder, og dermed indebære en forøgelse af fuldtidsbeskæftigelsen. En større arbejdsstyrke vil isoleret set medføre et højere BNP samt en forbedring af de offentlige finanser bl.a. på baggrund af større skatteindtægter. Det sker dog med en vis forsinkelse i forhold til stigningen i antallet af børn.

Endeligt vil de større årgange på langt sigt give anledning til en forøgelse af den ældre del af befolkningen, hvilket giver et øget udgiftstræk. Det svækker isoleret set de offentlige finanser. Finansministeriet fremskriver til år 2100, og de større årgange fra 2022 kan derfor maksimalt nå at blive 78 år i fremskrivningen. Den fulde virkning af en øget fertilitet kan således ikke umiddelbart observeres i de nuværende fremskrivninger, og heller ikke inden for den periode der spørges til, dvs. frem til 2080. Der angives derfor heller ikke virkninger på den finanspolitiske holdbarhedsindikator.

I tabel 1 er virkningerne af alternative fertilitetsforudsætninger på 2,1 og 2,56 på arbejdsudbuddet, produktiviteten, BNP og den offentlige saldo i de udvalgte år anført. Desuden er virkningen på antallet af børn anført. Der vil initialt være en negativ virkning på de offentlige finanser ved en højere fertilitet, hvilket afspejler et højere offentligt forbrug til fx dagpasning og undervisning. I takt med at de større årgange når den erhvervsaktive alder, vil virkningen på fuldtidsbeskæftigelsen medføre, at virkningen på BNP er positiv.³

³ Det er lagt til grund, at forudsætningerne for udviklingen i timeproduktiviteten er uændrede i forhold til fremskrivningen i *Opdateret 2025-forløb: grundlag for udgiftslofter 2025*, august 2021.

I forhold til virkningen på den offentlige saldo skal det bemærkes, at Danmark allerede med de nuværende forudsætninger er på vej ind i en periode med demografisk modvind, hvor underskuddet på den strukturelle offentlige saldo i det beregningstekniske forløb efter 2025 er større end 0,5 pct. af BNP i en årrække fra ca. 2030 til ca. 2055 (den såkaldte hængekøjeudfordring). Ved en langsigtet fertilitet på 2,1 vil antallet af år med denne udfordring næsten blive fordoblet og i de nuværende hængekøjeår vil presset på saldoen blive større. Er den langsigtede fertilitet på 2,56 er presset på den offentlige saldo endnu større, og med uændret politik vil der i den tekniske fremskrivning være udsigt til offentlige underskud på 2 pct. af BNP og derover i årene fra 2035 og resten af dette århundrede.

Tabel 1

Virkning på arbejdsudbud, produktivitet, BNP, den offentlige saldo samt antallet af børn ved alternative forudsætninger for den langsigtede fertilitet, 2025-80

	2025	2030	2035	2040	2050	2060	2070	2080
Aktuelle fremskrivning								
Fuldtidsbeskæftigelse, 1.000 personer	2.525	2.552	2.562	2.582	2.674	2.823	2.892	2.975
Produktivitet	0	0	0	0	0	0	0	0
BNP, mia. kr. (2022-niveau)	2.612	2.783	2.914	3.059	3.426	3.925	4.352	4.826
Offentlig saldo, pct. af BNP	0,0	-0,7	-1,2	-1,5	-1,2	0,2	1,1	1,5
Personer 0-14 år, 1.000 personer	938	992	1.040	1.071	1.029	1.044	1.108	1.097
Marginalvirkning ved fertilitet på 2,1								
Fuldtidsbeskæftigelse, 1.000 personer	0	0	0	0	17	55	99	159
Produktivitet	0	0	0	0	0	0	0	0
BNP, mia. kr. (2022-niveau)	0	0	0	0	18	60	109	175
Offentlig saldo, pct. af BNP	0,0	-0,1	-0,3	-0,6	-1,0	-1,2	-1,6	-1,8
Personer 0-14 år, 1.000 personer	3	27	56	81	82	106	160	173
Marginalvirkning ved fertilitet på 2,56								
Fuldtidsbeskæftigelse, 1.000 personer	0	0	0	1	52	174	321	526
Produktivitet	0	0	0	0	0	0	0	0
BNP, mia. kr. (2022-niveau)	0	0	0	1	57	191	353	578
Offentlig saldo, pct. af BNP	0,0	-0,3	-1,1	-2,1	-3,4	-4,1	-5,3	-5,8
Personer 0-14 år, 1.000 personer	8	81	177	263	272	359	572	633

Anm.: I den aktuelle fremskrivning er det forudsat, at fertiliteten blandt kvinder med dansk herkomst konvergerer mod 1,9 på lang sigt, således at det aktuelle niveau for fertiliteten på 1,7 i 2021 gradvist stiger til det langsigtede niveau på 1,9 frem mod 2032, dvs. over 10 år. I tabellen anføres de marginale virkninger af, at fertiliteten blandt kvinder med dansk herkomst alternativt konvergerer mod 2,1 og 2,56, mens fertilitetsforudsætningerne blandt kvinder med anden herkomst er uændret. I disse scenarier er det også lagt til grund, at fertiliteten gradvist vil konvergere mod det langsigtede niveau i 2032. Virkningen på BNP afspejler den øgede fuldtidsbeskæftigelse. BNP i den aktuelle fremskrivning er opgjort i kædede 2010-værdier, korrigeret med BNP-deflatoren i 2022.

Kilde: DREAM, Danmarks Statistik, *Opdateret 2025-forløb: Grundlag for udgiftslofter 2025*, august 2021 og egne beregninger.

Virkningen af en øget fertilitet vil frem mod 2080 ikke være påvirket af om folkepensionsalderen fastholdes på 69 år eller om den indekseres med udviklingen levetiden efter gældende principper. Det skal ses i sammenhæng med, at de nye større årgange først bliver 69 år efter 2080. En fastholdelse af folkepensionsalderen på 69 år fra 2035, vil imidlertid have betydning for den nulevende befolkning, som for en stor dels vedkommende vil have en lavere folkepensionsalder end efter gældende regler. En fastholdelse af den nuværende vedtagne folkepensionsalder på 69 år vil betyde en holdbarhedsindikator på -1,1 pct. af BNP, hvilket betyder, at finanspolitikken ikke vurderes at være holdbar i det scenarie.

Tabel 2 nedenfor indeholder en opgørelse af fuldtidsbeskæftigelsen, BNP og offentlig saldo i et scenarie, hvor folkepensionsalderen hypotetisk fastholdes på 69 år. Det fremgår bl.a. at fuldtidsbeskæftigelsen reduceres med ca. 153.000 personer i 2080 i forhold til fuldtidsbeskæftigelsen ved den nuværende indeksering. Af tabellen fremgår endvidere marginalvirkningen af en højere langsigtet fertilitet opgjort i et alternativt grundforløb, hvor folkepensionsalderen er fastholdt på 69 år. Marginalvirkningerne er dog som nævnt stort set identiske med dem der er opgjort i relativt til fremskrivningen efter gældende regler angivet i tabel 1.

Tabel 2

Ved fastholdt folkepensionsalder på 69 år fra 2025: Virkning på arbejdsudbud, produktivitet, BNP, den offentlige saldo samt antallet af børn ved alternative forudsætninger for den langsigtede fertilitet, 2025-80

	2025	2030	2035	2040	2050	2060	2070	2080
Aktuelle fremskrivning med fastholdt folkepensionsalder på 69 år fra 2035								
Fuldtidsbeskæftigelse, 1.000 personer	2.525	2.552	2.562	2.562	2.620	2.720	2.759	2.822
Produktivitet	0	0	0	0	0	0	0	0
BNP, mia. kr. (2022-niveau)	2.612	2.785	2.917	3.041	3.366	3.791	4.163	4.589
Offentlig saldo, pct. af BNP	0,0	-0,7	-1,3	-1,8	-2,1	-1,9	-2,3	-3,5
Personer 0-14 år, 1.000 personer	938	992	1.040	1.071	1.029	1.044	1.108	1.097
Marginalvirkning ved fertilitet på 2,1								
Fuldtidsbeskæftigelse, 1.000 personer	0	0	0	0	17	55	99	159
Produktivitet	0	0	0	0	0	0	0	0
BNP, mia. kr. (2022-niveau)	0	0	0	0	18	60	109	175
Offentlig saldo, pct. af BNP	0,0	-0,1	-0,3	-0,6	-1,0	-1,3	-1,6	-1,7
Personer 0-14 år, 1.000 personer	3	27	56	81	82	106	160	173
Marginalvirkning ved fertilitet på 2,56								
Fuldtidsbeskæftigelse, 1.000 personer	0	0	0	1	52	174	321	526
Produktivitet	0	0	0	0	0	0	0	0
BNP, mia. kr. (2022-niveau)	0	0	0	1	57	191	353	578
Offentlig saldo, pct. af BNP	0,0	-0,4	-1,1	-2,1	-3,4	-4,1	-5,2	-5,4
Personer 0-14 år, 1.000 personer	8	81	177	263	272	359	572	633

Anm.: I beregningerne til tabel 2 er det alternativt forudsat, at folkepensionsalderen ikke indekseres til levetiden som besluttet ved Velfærdsaftalen (2006) og Tilbagetrækningsreformen (2011). I stedet fastholdes folkepensionsalderen på 69 år fra 2035 og frem. I den aktuelle fremskrivning (dog med fastholdt folkepensionsalder) er det forudsat, at fertiliteten blandt kvinder med dansk herkomst konvergerer mod 1,9 på lang sigt, således at det nuværende niveau for fertiliteten på 1,7 i 2021 gradvist stiger til det langsigtede fertilitetsniveau på 1,9 frem mod 2032. I tabellen anføres de marginale virkninger af, at fertiliteten blandt kvinder med dansk herkomst alternativt konvergerer mod 2,1 og 2,56, mens fertilitetsforudsætningerne blandt kvinder med anden herkomst er uændret i forhold til gældende fremskrivning. I disse scenarier er det også lagt til grund, at fertiliteten gradvist konvergerer mod det langsigtede niveau i 2032. Virkningen på BNP afspejler den øgede fuldtidsbeskæftigelse. BNP i den aktuelle fremskrivning er opgjort i kædede 2010-værdier, korrigeret med BNP-deflatoren i 2022.

Kilde: DREAM, Danmarks Statistik, *Opdateret 2025-forløb: Grundlag for udgiftslofter 2025*, august 2021 og egne beregninger.

Med venlig hilsen

Nicolai Wammen
Finansminister